

10. Mironova, S.B. (2003). *Pedagogical system of forming general and professional self-assessment of students: thesis abstract of candidate of pedagogical science*. Saratov (in Rus.)
11. Shirshova, I.A. (2013). *Assessing learning achievements of students: modern tendencies*. Scientific notes V. I. Vernadsky Tavrichesky National University (in Rus.)

Abstract. *Bakhmat L. V. Preconditions of formation of self-evaluation of students' educational achievements.*

Introduction. *Entering a new educational environment, Ukraine is facing the importance of self-education, which results in the necessity of formation of adequate self-evaluation of students' educational achievements. Actually, the assessment of learning achievements is believed to be a system-making criterion of managing the quality of education and a guarantee of professional training.*

The purpose of the article is to find out preconditions and steps of formation of successful students' self-evaluation.

Results. *When analyzing scientific experiments and literature sources, it's traditional to divide all factors into inner and outer ones. Communication is an important part of creating pedagogical conditions to form self-evaluation by means of discussion, reflection and comparison. It's a key factor to have a well-formed inner self-evaluation that will take place before getting outer assessment.*

To provide high-quality education, it's essential for students' self-evaluation to be adequate and equal to their achievements and skills. It's self-evaluation that mirrors correctness of carrying out work, mistakes and the importance of work results. Ukrainian and international scientists think self-evaluation to be an undividable part of any activities, which is not about pointing out mistakes only, but also deals with critical analysis of studies and should lead to improvement of education quality.

Originality. *The author stresses the necessity of systematical self-evaluation and the importance of real self-evaluation equaling. Describing the notions and revealing the roles of prognostic, actual and retrospective types of self-evaluation when forming adequate self-evaluation, it points out the importance of their interconnection. Moreover, the author introduces steps for successful self-evaluation, which can be also used in team work.*

Conclusion. *Positive attitude to self-control, intercorrection of educational achievements and necessary criteria, plans and aims are important preconditions to form self-evaluation. Systematical and constant assessing activities lead to successful self-evaluation. Using innovation control systems for more effective self-evaluation is a future prospect of the experiment.*

Key words: *adequate self-evaluation, educational achievements, professional competency, I-concept, self-evaluation efficiency, management, students*

*Одержано редакцією 20.05.2015
Прийнято до публікації 15.06.2015*

УДК 378.011.3

Василенко Г. В.

к.п.н., доцент кафедри соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ РОБІТНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

Анотація. *Розкрито зміст мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, особистісно-творчого компонентів готовності майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи. Схарактеризовано способи інтенсифікації компонентів підготовки, до яких віднесено прийоми, методи взаємодії суб'єктів підготовки, що забезпечують самореалізацію студентів у профорієнтаційній роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладах.*

Ключові слова: *соціальний працівник; профорієнтаційна робота; підготовка; компонент; мотиваційно-ціннісний; когнітивний; операційно-діяльнісний; особистісно-творчий; інтенсифікація.*

Постановка проблеми. Розширення світу професій у нових соціально-економічних умовах перебудови країни впливає на зміни в організації профорієнтаційної роботи з учнями, що спрямована на їхнє професійне самовизначення.

Створення сучасного ринку праці вимагає від молоді максимального розкриття й використання внутрішнього потенціалу особистості у професійній діяльності, що підкреслює важливість підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з учнями. Така необхідність підготовки учнів до професійної орієнтації задекларована в державних документах: Закон України «Про зайнятість населення» (2012 р.), Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (2008 р.), Положення «Про надання соціальних послуг з професійної орієнтації у державній службі зайнятості» (2011 р.), Концепція профільного навчання у старшій школі (2013 р.).

Однак, у загальноосвітніх навчальних закладах профорієнтаційна робота не відповідає прагненням, інтересам і потребам сучасних школярів. Такий підхід до профорієнтації не формує у школярів уявлення про багатоманітний простір праці, де можна застосувати набуті знання, уміння, інтелект і фізичні сили, не надає їм необхідної інформації для побудови обґрунтованих життєвих і професійних планів на майбутнє, що гальмує процес соціалізації особистості.

Особливої актуальності набуває робота соціального працівника зі створення оптимальних умов профорієнтаційного самовизначення учнів в умовах профільного навчання. У посадовій інструкції фахівця вказано, що соціальний робітник дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнівської молоді. Тому саме цей фахівець відіграє значну роль у профорієнтаційній діяльності загальноосвітнього навчального закладу. Сучасна українська школа потребує соціальних робітників, які здатні до творчої діяльності з високим рівнем компетентності у профорієнтаційній роботі зі старшокласниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика підготовки майбутніх соціальних педагогів за останні десятиліття ввійшла до кола наукових інтересів багатьох дослідників, серед яких можна назвати С. Архипову, Р. Вайнолу, М. Васильєву, І. Зверєву, І. Ковчину, О. Карпенко, О. Луганцеву, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко, які безпосередньо вивчали теоретико-методичні питання фахової підготовки. Форми, методи підготовки майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи зі школярами розкрито в роботах О. Добенько, Т. Колісник, К. Нестеренко, Г. Рязапкіної, Т. Шишковець, М. Пряжникова.

Концептуальні засади інтенсифікації навчального процесу закладено в роботах Ю. Бабанського (теорія оптимізації), Є. Голанта (теорія активізації) [1; 2]. Сутність інтенсивного навчання як постійної, посиленої активної взаємодії всіх учасників підготовки майбутніх фахівців представлено О. Василенко, Г. Гребенюком, О. Глузманом, А. Кіктенко, Н. Кузьміною, Ю. Кулюткіним, О. Любарською, О. Пехотою, Н. Побірченко, В. Сластьоніним та іншими [1; 3; 4; 5]. Проте способи інтенсифікації професійної підготовки майбутніх соціальних робітників до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах досліджено недостатньо.

Мета статті передбачає розкриття способів інтенсифікації мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, особистісно-творчого компонентів професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з учнями.

Викладення основного матеріалу дослідження. Профорієнтаційна робота в дослідженнях Н. Захарова, Н. Побірченко, Н. Якімова спрямована не на вибір конкретної професії, а на формування якостей, які дають можливість робити свідомий, самостійний професійний вибір, бути відповідальним за свій вибір, бути готовим

постійно підвищувати свою кваліфікацію й освоювати нові професії [4]. Метою профорієнтації учнів науковці визначають надання підтримки у процесі вибору сфери майбутньої професійної діяльності, формування свідомого відношення до праці, професійне самовизначення в умовах свободи вибору відповідно зі своїми можливостями, здібностями та з урахуванням потреб ринку праці [6; 7].

Істотне значення для розуміння теоретичних основ професійної підготовки студентів до профорієнтаційної роботи мають ряд положень, що розроблені провідними українськими науковцями з соціальної педагогіки. Так, за теоретико-методологічними основами професійної підготовки соціальних педагогів у ВНЗ І. Зверевої, А. Капської, Л. Міщик, С. Харченка було уточнено поняття «підготовка майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи» як оволодіння знаннями, уміннями, навичками здійснювати заходи, що спрямовані на надання допомоги у виборі професії школярам та виокремлено чотирьохкомпонентну структуру готовності майбутніх соціальних педагогів до профорієнтації: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-творчий. А. Рижанова відносить до інновацій в освіті соціального педагога оволодіння соціально-педагогічними технологіями, що спрямовані на: становлення європейської соціальності громадянина України; формування глобальної культури людства, його інтеграцію та консолідацію; опанування віртуально-комп'ютерними і рекламно-інформаційними методами для сприяння новими засобами соціальному становленню особистості дитини, до якого відноситься і професійне становлення школярів [8, с. 6].

Розглядаючи поняття «інтенсивний» як напружений, підсилений, зміцнений, здатний до максимальної продуктивності [10, с. 219], зазначимо, що інтенсифікація підготовки соціальних робітників – це цілеспрямована, спеціально організована взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу, яка створює комфортні, оптимальні умови, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність і досягає найбільш продуктивних результатів засвоєння основ професійної діяльності. Одним із результатів її є готовність до організації профорієнтаційної роботи з учнями, яка розглядається як засвоєння сукупності знань, умінь, навичок, що необхідні для надання допомоги учням у виборі професійної сфери, як формування позитивного відношення до профорієнтаційної роботи, як позитивна установка на активні, цілеспрямовані профорієнтаційні дії на створення профорієнтаційного середовища [7].

Сутність інтенсифікації підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до профорієнтаційної роботи з учнями полягає в інтенсифікації кожного з компонентів цієї підготовки (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, особистісно-творчого) за такими напрямками: організаційний, змістовий, технологічний.

Інтенсифікація підготовки майбутнього соціального робітника до профорієнтаційної роботи будується на філософській категорії «продуктивність», що не містить гіперболізації компонентів підготовки, необґрунтованого збільшення кількості форм, методів, способів, а потребує усвідомленого вибору, який приносить результати взаємодії студента і викладача [10, с. 557]. На підставі сказаного до основних вимог інтенсивності підготовки студентів до профорієнтаційної роботи в загальноосвітньому закладі можна віднести: цілісний характер інтенсифікації компонентів підготовки; можливість вибору шляхів інтенсифікації; послідовне врахування можливостей інтенсифікації всіх компонентів підготовки; активізацію пізнавальної діяльності студентів; спрямованість підготовки до опанування способів, що сприяють інтенсифікації профорієнтації учнів (профдіагностики, профінформації, профконсультації, профосвіти, профадаптації) [3; 7].

Як бачимо, інтенсифікація підготовки майбутніх фахівців, з одного боку передбачає пристосування до педагогічного процесу, тобто до умов, які вже існують, а

з іншого – сама створює нові умови й потребує пристосування до них усіх компонентів підготовки завдяки способам інтенсифікації.

Під способом інтенсифікації розуміємо прийоми, методи взаємодії студента й викладача, функціонування яких забезпечує інтенсивне викладання матеріалу (змістовий аспект підготовки); формування активної позиції й високий ступінь самостійності навчаючих в організації профорієнтації, постійний самоаналіз, самоконтроль, самокорекцію вмінь проведення профорієнтації (організаційний аспект підготовки); використання інтерактивних методів, парної, кооперативних форм навчання (технологічний аспект підготовки). Мета використання цих способів – єдність інтенсифікації викладання (діяльність педагога) й інтенсифікації навчання (діяльність студента). Способи інтенсифікації підготовки спрямовані не тільки на організацію педагогічного процесу, але й на опанування майбутніми соціальними робітниками способів інтенсифікації організації профорієнтаційної роботи з учнями.

Для повного віддзеркалення особливостей інтенсифікації підготовки майбутніх соціальних робітників до профорієнтаційної роботи схарактеризуємо способи інтенсифікації кожного з компонентів підготовки. Так, мотиваційно-ціннісний компонент виявляє потребу в професійно-пізнавальному інтересі, ціннісному ставленні до профорієнтаційної діяльності, мотиви формування профорієнтаційної компетенції й готовності до здійснення профорієнтації, досягнення успіху. До способів інтенсифікації цього компонента віднесемо моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, гласність успіху, показ перспектив успіху.

Когнітивний компонент підготовки містить систему засвоєних соціально-педагогічних знань із профорієнтації (понять, правил, оцінок, норм, цінностей) на рівні їх практичного застосування. Способами інтенсифікації когнітивного компонента є конкретизація завдань з урахуванням особливостей змісту компонентів профорієнтації та комплексних критеріїв інтенсифікації їх засвоєння. Організація засвоєннн знань передбачає: початкову діагностику теоретичних знань з основ профорієнтації; побудову структури заняття за результатами попереднього контролю; вибір методів (виділення головного, узагальнення матеріалу, актуалізація опорних знань, вивчення матеріалу великими блоками, інтерактивні методи повторювання), що дозволяють максимально розв'язувати визначені дидактичні задачі за певний час.

Операційно-діяльнісний компонент передбачає формування профорієнтаційних навичок під час теоретичної та практичної підготовки у ВНЗ. Способи інтенсифікації спрямовані на: володіння методикою аналізу, синтезу, порівняння, моделювання, проектування профорієнтаційних дій; комплексний підхід до впровадження засобів продуктивної взаємодії та оцінки результатів діяльності студентів і викладача; раціональне поєднання управління з самоуправлінням навчальної діяльності студентів, оперативне регулювання й координацію взаємодії; перехід від навчання до самонавчання на діагностичній основі; використання методів співпраці у співнавчанні, узаємонавчанні (колективні, кооперативні, групові форми).

Особистісно-творчий компонент підготовки вимагає від фахівця творчого мислення, формування індивідуального стиля соціально-педагогічної діяльності та спрямований на вироблення нових рішень, знань і способів профорієнтаційних дій. Способами інтенсифікації виступають: аналіз результатів і затрат часу на їх досягнення за визначеними критеріями інтенсивності та відповідно затратам – отриманим знанням (продукту); опертя на суб'єктний досвід у профорієнтації студента; розв'язання стандартних завдань нестандартними способами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Способи інтенсифікації компонентів професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до

профорієнтаційної роботи сприятимуть її трансформації відповідно до сучасних вимог суспільства до молодого фахівця, забезпечать розвиток його критичного мислення, мистецтва вести діалог на демократичних засадах, вироблення спільних рішень, створення атмосфери співробітництва, взаємодії. Зазначимо, що процес підготовки проходить за умов посилення продуктивної взаємодії викладача і студента, забезпечує максимально можливу ефективність засвоєння знань з основ профорієнтації, їх застосування у створенні профорієнтаційного середовища загальноосвітнього навчального закладу на основі принципів інтенсифікації.

Розглянуті положення не вичерпують усіх аспектів досліджуваної проблеми. У подальшому необхідно зосередити увагу на розробленні питань інтенсифікації практичного виду підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до профорієнтаційної роботи зі старшокласниками, молоддю.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса : методические основы / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1982. – 204 с
2. Пометун О. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : Либідь, 2002. – 135 с.
3. Інтенсифікація навчання студентів в умовах професійної освіти : навч. пос. / С. Т. Золотухіна, О. М. Василенко, Г. В. Василенко, О. В. Борисова, Г. Є. Гребенюка. – Ялта : Рекламна агенція «ГД» РВНЗ КГУ, 2011. – 157 с.
4. Побірченко Н. Інноваційні підходи до підготовки майбутніх учителів у контексті реформування системи вищої педагогічної освіти / Н. Побірченко // Рідна школа. – 2003. – № 3. – С. 3–5.
5. Освітні технології : навч.-метод. пос. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та інші; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
6. Барабаш Ю. Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії: [навч. посібник] / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позинкевич. – Луцьк: Вежа, 2003.– 201с.
7. Негривода Е. А. Подготовка будущих учителей к профессионально ориентационной работе со старшеклассниками : спецкурс / Е. А. Негривода. – Одесса : Изд-во Букаева В.В., 2011. – 40 с.
8. Рижанова А. О. Інновації у професійній підготовці соціальних педагогів / А. О. Рижанова // Актуальні питання підготовки та роботи фахівців соціальної та педагогічної сфер в умовах сучасних соціокультурних трансформацій : матеріали III Міжвузівського науково-практичного семінару. – Харків : ФОП Шейніна О. В., 2015. – С. 5–7.
9. Васильєва М. П. Деонтологічний компонент підготовки сучасного педагога в умовах вищого навчального закладу / М. П. Васильєва // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – № 2 (2). – С. 14–20.
10. Ожегов С. И. Словарь русского языка : [ок. 57000 слов] / С. И. Ожегов; [ред. Н. Ю. Шведова]. – М. : Русский язык, 1986. – 797 с.

References

1. Babanskiy, Y.K. (1982). *Optimization educational-pedagogic of the process: methodical bases*. Moscow: Education (in Russ.)
2. Pometun, O., & Pyrozhenko, L. (2002). *Interactive learning technologies: theory, practice, experience*. Kyiv: Lybid (in Ukr.)
3. *Intensify training of students in vocational education* [teach. Guidances] / Zolotukhina, S.T., Vasilenko, O.M., Vasilenko, G.V., Borisova, A.V., & Hrebenuk, G.E. (2011). Yalta : Advertising agency «Guide» RHEI KSU (in Ukr.)
4. Pobirchenko, N. (2003). Innovative approaches to the training of teachers in the context of reforming the system of education degree. *Ridna shkola. (Mother School)*, 3, 3–5 (in Ukr.)
5. Educational Technology: Teach method. guidance's / Piechota, O.M., Kiktenko, A.Z., & Lyubarskaya, O.M. (2001). Kyiv: ASK (in Ukr.)
6. Barabash, Iu.H., & Pozinkevych, R.O. (2003). *Psycho-pedagogical foundations career choices* [teach. user]. Luck: Tower (in Ukr.)
7. Nehryvoda, E.A. (2011). *Preparation of the future teachers for vocational orientation the work co senior classes: special course*. Odessa: publishers Bukaeva V.V. (in Russ.)
8. Ryzhanova, A.O. (2015). *Innovations in the training of social workers*. Actual preparation of specialists and social and educational spheres in contemporary social and cultural transformations materials III Intercollegiate scientific workshop. Kharkov: AV FOP Scheinin (in Ukr.)

9. Vasylieva, M.P. (2011). Deontological modern teacher training component in terms of higher education. *Visnyk Dnipropetrovskogo universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya «Pedagogika i psykholohiia»*. (Herald Alfred Nobel University. A series of «Pedagogy and Psychology»), 2 (2), 14–20 (in Ukr.)
10. Ozhegov, S.I. (1986). *Dictionary of Russian language* [approx. 57000 words] [Ed. Shvedova, N.Y.]. Moscow: Russian language (in Russ.)

Abstract: *Vasylenko G. V. Training of future workers of social sphere for students' vocational guidance.*

Introduction. *The relevance of the problem is due to the development of market economy, the expansion of professional activities sphere, the restructuring of vocational guidance of students from informational direction to activity direction that needed improvement of the content of professional training components of future workers of social and educational sphere for vocational guidance in general education schools.*

Purpose – *the purpose of the article is to reveal the intensification means of professional training of future social workers for students' vocational guidance.*

Methods. *There were used a complex of research methods: analysis of educational literature and regulatory documents, ordering of requirements for training future social teachers.*

Results. *The main research results include the definition of future social teachers training to work at schools. The article deals with the methods aimed at creating motivational and value, cognitive, operational, personal and creative components of training for this type of activity.*

Originality. *Scientific novelty of the research results lies in intensification and disclosure of the following the means include techniques, methods of interaction between the subjects of training, providing the intensity of material teaching and increased cognitive activity of students.*

Conclusion. *The harmonious combination of educational, extracurricular activities, participation of students in research work, cooperation with vocational guidance institutions of various types are able to provide self-realization of future social workers in the variety of vocational work with high school students in general education institutions. The development of methods intensifies training of social teachers to promote social responsibility of children of a family-type home.*

Key words: *social worker; career guidance; training; component; motivational and values; cognitive; operationally-activity; personal and creative; intensification.*

*Одержано редакцією 07.05.2015
Прийнято до публікації 15.06.2015*

УДК 378.011.3

Василенко О. М.

к.п.н., доцент кафедри соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

Анотація. *Розглянуто сучасні наукові дослідження з проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів. Розкрито особливості підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в закладах інтернатного типу. Визначено сукупність протиріч підготовки майбутніх соціальних педагогів до розвитку соціальної відповідальності дітей у закладах інтернатного типу й окреслено педагогічні умови, що сприятимуть подоланню визначених протиріч.*

Ключові слова: *професійна підготовка; соціальний педагог; заклад інтернатного типу; діти; дезадаптація; соціум; соціальна відповідальність; педагогічні умови.*